

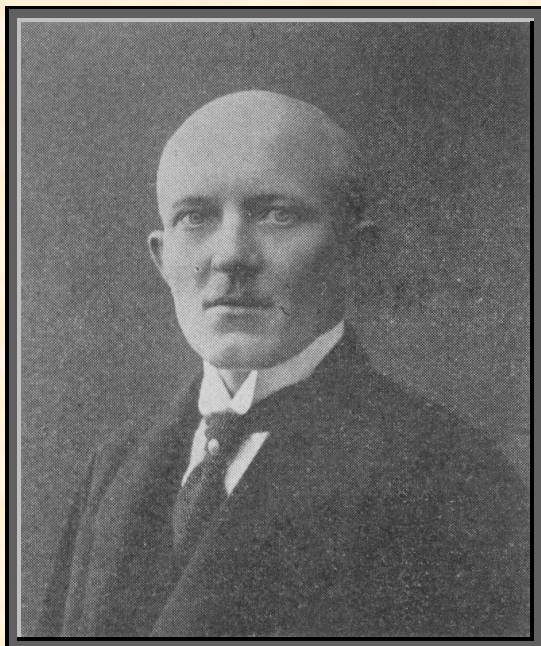
Dělnické družstevnictví v Přerově

První pokusy o založení svépomocného družstevního podnikání v Přerově datují se z let 1896. V tomto roce bylo ustaveno konsumní družstvo pod názvem „První dělnický zásobní spolek pro Přerov a politický okres přerovský, z. s. s r. o.“

Stanovy tohoto konsum. spolku byly povoleny c. k. krajským obchodním soudem v Olomouci dne 29. srpna 1896 a jako členové první správní rady do rejstříku společenstevního byli zapsáni: Vavrouš Hynek, stolař, ředitel, Prášil Ant., vozmistr sever. dráhy, ředitelův náměstek, Chrobák František, sazeč, a Rulc Josef, zámečnický, jako přisedící, všichni z Přerova. Spolek čítal 65 členů. Po krátkých přípravách pronajaty místnosti v nynějším domě p. Pašandy, kloboučnická v Kostelní ulici (Kratochvilova) a v témž roce otevřena prodejna. Prodávacem ustanoven tkadlec Felix Časný, nynější senátor z Hodolan. Po krátké době trvání prodejny počaly se objevovati nedostatky, nepochopení členů a nedostatek provozovacího kapitálu, což bylo příčinou, že družstvo svou existenci velmi těžce hájilo a v roce 1900 čestně likvidovalo. Pravíme čestně, neboť dostalo všem povinností vůči svým věřitelům a také členové neutrpěli žádnou ztrátu, ovšem myšlenka společného družstevního podnikání byla na delší dobu oddálena, ne však úplně ztracena.

V r. 1908 byly činěny opět přípravy k založení nového konsumního družstva, jehož první ustavující valná hromada se konala v měsíci srpnu 1909 ve spolkových místnostech strany soc. dem. u Hásů ve Ferdinandově tř. (Wilsonova). Družstvo bylo pod názvem „Všeobecný potravní a výrobní spolek v Přerově“ ustaveno. Na této valné hromadě zvoleni do správní a dozorčí rady: Kovařík Karel, stolař, předseda, Pelikán Lad., slevač, Linhart, kovodělník, Najman Jan, Suchý Frant., Glogar Rich., Holčák Frant., Jurečka Boh., Horák Frant., Derka Ant., Štěpán Jos., Gazda Jan a Ritter Pavel.

Po této valné hromadě se zvolení funkcionáři starali, aby mohla býti otevřena prodejna. V roce 1911 pronajaty místnosti v domě p. Cingra v Palackého ulici, nato pak v témže roce v měsíci dubnu prodejna s velkými nadějemi otevřena. Nově otevřená prodejna v prvních počátcích dosti dobře prosperovala, takže

Jan Němec,
místopředseda ústřední dozorčí rady „Budoucnosti“
v Prostějově, předseda dozorčí rady družstva
„Lešetín“ a Dělnické záložny

bylo v krátké době překročeno k otevření druhé prodejny na Velké Dlážce, zřízena pekárna, dále zřízen výsek masa v Dělnickém domě a otevřena třetí prodejna v domcích na Lešetíně. Po dnech radosti z rozmachu družstevního podnikání v Přerově dostavily se chvíle, že tržba v prodejnách počala klesati, čímž režie neustále stoupala. Vinou nezodpovědných lidí, kteří se od počátku snažili zasíti nedůvěru mezi členstvo, a také pro boj mezi dělnictvem o formu odborového hnutí, se stalo, že prodejna na Velké Dlážce s pekárnou a řeznictví musely býti uzavřeny a ponechány v provozu jen prodejny dvě, které o další trvání těžce zápasily. Byla to hlavně stránka finanční a odbytová, které působily těžkosti. Opatření peněz výpůjčkami u peněžních ústavů nebylo možno docílit, neboť tyto ústavy poskytnutí půjčky odmítaly s poukazem, že funkcionáři ať správní nebo dozorčí rady nemají žádného jmění a že jsou jen nemajetnými dělníky.

Po těžkých shora uvedených dobách nastává obrat k lepšímu, ale vypuknutím světové války a odchodem členstva na bojiště se poměry opět zhoršily, takže i prodejna na Lešetíně musela býti uzavřena. Ku

Zapomenutý Přerov

konci světové války poslední prodejna na Žerotínově nám. v domě manželů Andráškových přestěhována do Wilsonovy třídy, kde nastal značný obrat k lepší existenci družstva.

Definitivní a trvalý obrat k lepšímu nastal pak ukončením světové války. Přikročeno k založení prodejny v Kojetíně, Ivanovicích, na Kroměřížsku, Nezamyslicích, na Přerovsku v Lověšicích a Horní Moštěnici a založeny také 2 další prodejny v Přerově.

V roce 1919 přihlásilo se celkem 2992 nových členů, na podílech splaceno v tomto roce 128.663 Kč a tržba za zboží, která obnášela v roce 1918 Kč 25.630.-, dostoupila výše 998.097. Kč.

V roce 1920 založeny další prodejny na Přerovsku a Kojetínsku, takže družstvo mělo ke konci roku 25 prodejen s 6679 členy, se splacenými podíly ve výši 472.621.- Kč, úsporné vklady členů dostoupily částky 313.117.- Kč, tržba 10,317.430.- Kč.

V roce 1921 při slučování konsumních družstev, které bylo prováděno v celé oblasti Čsl. republiky, sloučen byl Všeobecný potravní spolek v Přerově s konsumním družstvem „Svépomoc“ v Olomouci, později sloučením družstev na Přerovsku a Olomoucku, v Holešově a Brodku u Nezamyslic s Prvním zásobním spolkem v Prostějově utvořeno družstvo pod názvem „Ústřední konsumní a úsporné družstvo Budoucnost v Prostějově“ pro oblast celé Hanácké župy. Takto utvořené družstvo „Budoucnost“ má tohoto času 120 prodejen, téměř 19.000 členů a docílenou tržbu v roce 1932 přes 34 mil. Kč.

Členové splatili na závodních podílech 1,836.527.- Kč, úsporné vklady členů obnáší částku 1,723.922.- Kč. Kauce zaměstnanců 882.826.- Kč, fond rezervní a jiné fondy obnáší 1,330.916.- Kč. Družstvo je vlastníkem 37 budov, v nichž umístěny jsou prodejny družstva, vlastního skladiště s vlečkou a přílehlými pozemky, administrativní budovy v celkové ceně 3,112.000.- Kč s nepatrným hypotekárním zatížením. Dobrá a prospěšná činnost tohoto družstva dochází velkého porozumění v široké veřejnosti spotřebitelské nejen v řadách rodin dělnických, ale také v řadách úřednických, drobného živnostnictva a rolnictva. I v době těžké hospodářské krise své posice neustále upevňuje, zaznamenává na tržbě neustálý vzestup a stává se tak významným hospodářským činitelem v celé Hanácké župě. Dá se předpokládat, že význam jeho bude v dohledné době ještě zesílen.

Do oblasti tohoto družstva patří též 12 prodejen soudního okresu přerovského, z toho 4 prodejny v Přerově, dále prodejny v Lověšicích, Horní Moštěnici, Bochoři, Újezdci, Brodku, Veselíčku, Předmostí a Rokytnici, s celkovou tržbou v roce 1932 4,558.841.60 Kč, při stejném počtu prodejen proti roku 1924 o 1,583.217.- Kč vzestup. Na podílech splatilo těchto 12 prodejen celkem Kč 211.727.-, na úsporách uloženo členstvem Kč 164.638.90, úhrnem 376.365.90 Kč.

Kolonie Lešetín I.

Nynější vedoucí činitelé konsumního družstva „Budoucnost“ na Přerovsku jsou Jan Němec, Josef Stupňánek, členové dozorčí rady, předsedové prodejen Jan Foret, Ant. Procházka, Jindřich Dreiseitl a Karel Orel.

Zapomenutý Přerov

Železniční potravní a výrobní družstvo

Dalším významným článkem družstevního lnutí v Přerově jest Železniční potravní a výrobní družstvo. V Přerově, jako nejdůležitějším železničním uzlu s největším počtem železničních zaměstnanců v době předválečné, zřídilo v červnu v roce 1905 ředitelství bývalé privíl. severní dráhy císaře Ferdinanda, filiálku svého známého Lebensmittelmagazinu, jehož hlavní závod nacházel se tenkrát ve Floridsdorfu.

Budova „Železničního výrobního a potravního družstva“

Po zestátnění severní dráhy v roce 1907 spravovalo tento drážní závodní konsum rovněž ředitelství státní severní dráhy, a to až do převratu v roce 1918. Po 28. Řijnu přešlo veškeré jmění tohoto podniku do majetku československých státních drah a jeho správu obstarávalo hospodářské oddělení, zřízené při ředitelství státních drah v Olomouci. V tehdejší době státního vázaného hospodářství zásoboval Železniční konsum více jako deset tisíc železničářských rodin i v dalekém okolí Přerova, a jeho tržba pohybovala se v letech popřevratových až do doby zrušení státního vázaného zásobování kolem 12 milionů korun ročně.

Jest samozřejmé, že pro tehdejší nedostatek životních a jiných domácích potřeb, které nemohlo hospodářské oddělení při ředitelství státních drah v Olomouci v dostatečné a požadované míře pro železniční zaměstnance obstarati, vznikla v řadách železničních zaměstnanců značná nespokojenost a proto se odhodlali založiti

družstevní podnik na právním podkladě zákona o družstvech z roku 1873. Družstvo ustavilo se jako takové v roce 1919 a zapsáno bylo do rejstříku společenstev u krajského soudu v Olomouci 17. ledna 1920. První členové představenstva byli družstevníci: Josef Kohoutek, předseda, Hubert Heinig, pokladník, Josef Hlobil, kontrolor, Julius Horáček a St. Zdražil, členové představenstva.

V roce 1921, a to 1. června, převzalo toto družstvo od ředitelství státních drah v Olomouci celý podnik, t. j. veškeré zásoby zboží a inventář, za celkový obnos asi 2,300.000.- Kč.

Zapomenutý Přerov

Byl to velký a odvážný čin od správy tohoto družstva, neboť jeho celkový provozovací kapitál, pozůstávající výhradně ze složených závodních podílů v částce asi 300.000.- Kč, zdaleka nestačil k tomu, aby mohlo družstvo svým povinnostem platebním vůči ředitelství státních drah v Olomouci dostáti. Přesto však překonalo družstvo tehdejší těžké doby, které byly hlavně rokem 1922 jako rokem deflace přivedeny a jež způsobily následkem poklesu cen družstvu velké obchodní ztráty. Avšak již v roce 1925 mohlo se družstvo vykázat ve své bilanci krásnými obchodními úspěchy. V roce 1926 sloučilo se bývalé potravní skladiště zřízenců drah v Olomouci s přerovským železničním konsumem, čímž jeho tehdejší význam byl ještě posílen.

Kolonie Lešetín II.

Z nepatrných začátků vyvinul se tento podnik za necelých 12 roků na významnou hospodářskou složku železničních zaměstnanců

a vlastní dnes v Přerově, v Olomouci a v jiných místech celou řadu nemovitostí. Na závodních podílech má uleženo od svých členů Kč 439.246.-, rezervní a jiné fondy obnášejí okrouhle Kč 450.000.-, dále svěřili členové svému družstvu na úsporách více jako půl milionu korun čsl.

Koncem r. 1932 mělo družstvo celkem 15 prodejen, a to v Přerově 4, v Olomouci 3 a po jedné v Hanušovicích, v Hulíně, Kroměříži, Napajedlích. Uher. Hradišti, Bzenci-Písku a v Mor. Nové Vsi, s celkovou tržbou 7 milionů Kč.

Nynější představenstvo, které spravuje podnik, skládá se z družstevníků: Josef Zlámal, předseda, Josef Páchl, pokladník, Ed. Kleibl, kontrolor, Bedřich Pavelka, Frant. Rous. Ad. Kuba a St. Strážnický, členové představenstva, Vojtěch Rytíř, ředitel. — Družstvo zaměstnává 51 zaměstnanců.

Družstvo toto zabývalo se od roku 1921 až do konce roku 1929 kromě obchodního podnikání též i výrobou, a to odvětvím řeznicko-uzenářské výroby a výrobou sodové vody a limonád. Po utvoření se výrobního a prodejního družstva „Produktiv“ v roce 1930 předalo veškeré zařízení tomuto nově utvořivšímu se družstvu výrobnímu, které jest po stránce technické vybaveno velmi účelně moderními stroji a chladírenskými místnostmi.

Tržba „Produktiv“ v r. 1931 a 1932 činila okrouhle asi 3 miliony Kč.

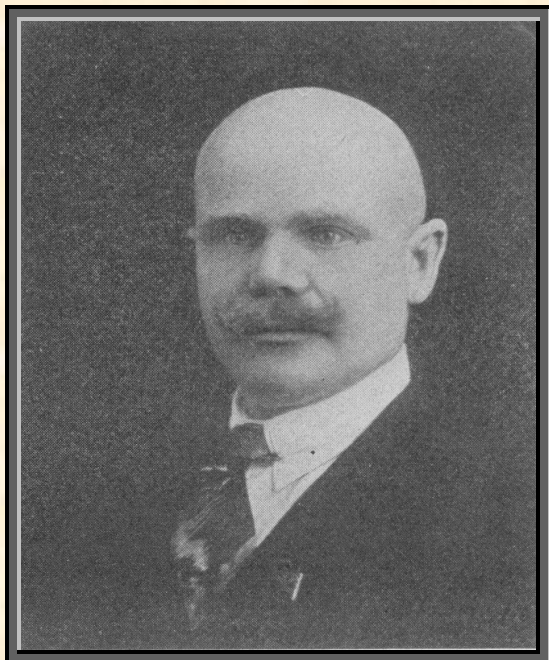
Železniční zřízenci, členové družstva, mohou býti s výsledky hospodaření svých podniků za dobu jejich trvání plně spokojeni. Doufají, že i nepříznivá doba, která postihuje dráhy v jejich provozu tak citelně a tím nepřímě ohrožuje jejich hospodářské zájmy, přejde a že budou moci pak dále pracovati k dalšímu úspěšnému rozvoji svého hospodářského podniku.

Stavební a bytové družstvo „Lešetín“

bylo založeno v roce 1910. Název „Lešetín“ byl odvozen od „Lešetínského kováře“. Usnesením obecního zastupitelstva města Přerova ze dne 6. března 1912 byla pojmenována nová čtvrť, kterou

Zapomenutý Přerov

družstvo v Přerově postavilo, „Lešetín“ a v přípisu ze dne 7. března 1912, který podepsal tehdejší starosta p. dr. Tichý, cituje městská rada slova z „Lešetínského kováře“: „Pracuj statně dál a stůj pevně jako já jsem stál“ a dále „Pod tímto krovem v tiché práci plyňte vám dni blahé a duch lásky vždy vás obletuj.“

Antonín Zapletal,
ředitel Stavebního a bytového družstva „Lešetín“,
prokurista Dělnické záložny v Přerově

Účelem družstva bylo opatřiti svým členům z vrstev méně zámožných levné a zdravé byty.

Od svého založení do r. 1914 postavilo družstvo v Přerově 58 rodinných domků za finančního příspěvku Okresní záložny v Přerově. Válečná vichřice zastavila činnost družstva úplně.

Po převratu rozvinula se stavební činnost družstva tak, že od r. 1919 do roku 1933 postavilo družstvo 8 činžovních domů se 134 byty o 302 obytných místnostech a 9 provozovních a 61 rodinných domků o 210 obytných místnostech v Přerově a v jednotlivých vesnicích 59 rodinných domků o 138 obytných místnostech. Celkem postavilo družstvo 186 domů s 319 tyty o 790 obytných místnostech a 9 provozovních, v nichž bydlí přes 1200 osob.

Družstvo „Lešetín“ postavilo stolařskou dílnu pro výrobu stolařských výrobků pro své stavby, kterou prodalo Výrobnímu družstvu stolařů v Přerově, jakmile této pro své účely nemohlo plně využítovati, čímž byl dán základ stolařskému družstvu.

Stavby byly provedeny kromě vlastních finančních prostředků družstva za úvěrové součinnosti finančních ústavů, obzvláště Městské spořitelny, Okresní záložny, Občanské záložny, Úvěrního spolku záložny přerovské, Sirotčí pokladny v Přerově, Městské spořitelny a Rolnické záložny v Kojetíně.

Zapomenutý Přerov

Činžovní domy družstva Lešetín na náměstí Svobody

Během činnosti družba objevila se potřeba založení finančního ústavu, který by investované vlastní finanční prostředky družstva spravoval a členy družstva k dalšímu strádání nabádal a tak byla v roce 1921 založena Dělnická záložna v Přerově.

Nynější správa družstva pozůstává z těchto členů: Představenstvo: Zapletal Antonín, ředitel, Rejhon Bohumil, náměstek ředitele, Dolínek Oldřich, pokladník, Manek Viktor, účetní, Král Frant. a Krpec František, členové představenstva. Dozorčí rada: Němec Jan, předseda, Valášek Rudolf, místopředseda, Masař Alois, jednatel, Hužvík Cyril, Hradil Albert a Konečný Josef, členové.

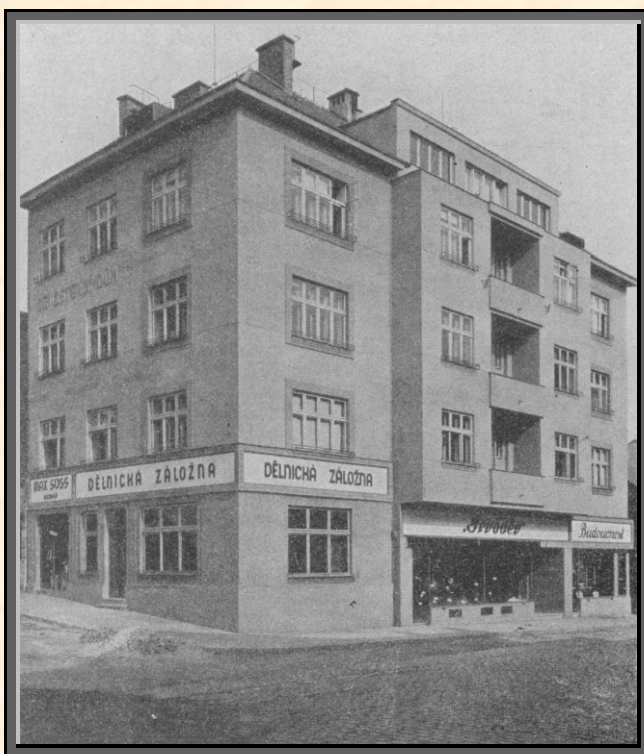
Dělnická záložna v Přerově

byla v roce 1921 založena za tím účelem, aby spravovala vlastní finanční prostředky Stavebního a bytového družstva „Lešetín“ v Přerově, investované do novostaveb, aby nabádala své členy k šetření a poskytovala jim úvěr za výhodných podmínek. První správa skládala se z těchto činovníků: Janíček František, předseda, Poupera Antonín, místopředseda, Zapletal Antonín, pokladník, Hanslián Ed., účetní, Baláš Jaroslav a dr. V. Roubíček, členové.

Dělnická záložna má podle stavu z 31. prosince 1932 266 členů s 397 členskými podíly, na vkladech jí bylo svěřeno Kč 1,312.419.39. Na rezervním fondu má Kč 149.604.65. Pokladní obrat v roce 1932 činil Kč 33,779.949.58.

Záložna má své místnosti v „Družstevním domě“ Stavebního a bytového družstva „Lešetín“ v Přerově na Žerotínově náměstí. Jsou vhodně vybaveny a opatřeny ústředním topením. Úřaduje se v nich denně.

Dnešní správa pozůstává z těchto osob: představenstvo: Rytíř Vojtěch, předseda, Chajda František, místopředseda, Staněk Václav, pokladník, Lakomý Jan, účetní, Valášek Rudolf a Rejhon Bohumil, členové. — Dozorčí rada: Němec Jan, předseda, Frajs Ferdinand, místopředseda, Dreiseitl Jindřich, Konečný Josef, Procházka Antonín, dr. Ed. Kvasnička, členové.

Budova Stavebního družstva Lešetín na Žerotínově náměstí

Spolek „Družstvo dělnický dům v Přerově“

byl založen v roce 1904. Zakládajícími členy byli tito činovníci: Kalabus Ant., Skopal Vojtěch, Ovčáček Ant., Procházka Šimon, Pátek Rudolf a Turek František.

Účelem spolku bylo zakoupiti nebo postavit dům na vhodném místě v Přerově, který by byl střediskem dělnictva z Přerova a okolí, příslušníků strany sociálně-demokratické, a jeho snah, zejména ve

Zapomenutý Přerov

společenském, vzdělávacím a zušlechťujícím ohledu. Dělnictvo strany soc.-dem. nemělo do té doby, kde by pořádalo přednášky, divadla a tělovýchovu.

V roce 1911 zakoupil spolek dům č. p. 291 na Šířavě v Přerově z nepatrných úspor, které dlouhá léta strádal a tím byl učiněn první krok k založení vlastního stánku, který potřeboval ještě vybavit pro shora uvedené účely. Dalo mnoho námahy a starostí vedoucím činovníkům spolku, nežli z chudých prostředků byly uvedeny místnosti do takového stavu, aby mohly zčásti vyhovovati svému účelu.

Dělnický dům na Šířavě

Dnes jsou v Dělnickém domě slušné restaurační místnosti a divadelní sál, vybavené ústředním topením.

V zahradě je letní cvičiště pro členy Dělnické tělocvičné jednoty, výčepní pavilon, hudební pavilon a pěkně vybavená uzavřená kuželna.

Správu spolku „Družstvo Dělnický dům“ v Přerově vedou dnes tyto funkcionáři: František Král, předseda, Vojtěch Skopal, místopředseda, Bohumil Rejhon, jednatel, František Musil, pokladník, Ant. Zapletal, účetní, Jindřich Dreiseitl, Josef Šmolka, Frant. Chajda a Frant. Smejkal, členové.

Shora uvedená družstva mají na členských podílech Kč 754.728.-, na úsporách a vkladech Kč 3,983.887.-, na rezervních a jiných fondech 994.364.- Kč, celkem Kč 5,732.979.-.

Tím je naznačena další životaschopnost družstevního hnutí na Přerovsku. Uvážíme-li i rozvoj ostatních družstev na Přerovsku, lze Přerovsko zařadit mezi nejlepší místa celkového hnutí družstevního v naší republice.

Zdroj: Přerovsko-Kojetínsko (1933)